
خرمشهر
پیامدهای پیروزی ایران بر عراق
پس از
فتح خرمشهر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیامدهای پیروزی ایران بر عراق پس از فتح خرمشهر

نویسنده:

مدیریت اطلاعات مرکزی سازمان سیا

ناشر چاپی:

پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

پیامدهای پیروزی ایران بر عراق پس از فتح خرمشهر

مشخصات کتاب

عنوان:پیامدهای پیروزی ایران بر عراق پس از فتح خرمشهر

نوع مقاله:عمومی

نویسنده:مدیریت اطلاعات مرکزی سازمان سیا

مترجم:مهیار گنج آبی

ناشر:پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس

موضوع:خرمشهر

اشاره

مدیریت اطلاعات مرکزی سازمان CIA

این مقاله حاوی برآورد مدیریت اطلاعات مرکزی سازمان سیا درباره تحولات نظامی جنگ و پیامدهای آن پس از آزاد سازی مناطق اشغالی و تصمیم گیری برای ادامه جنگ در خاک عراق است. در این گزارش تصمیمات احتمالی ایران و پیامدهای ادامه جنگ پس از فتح خرمشهر و پیروزی ایران بر عراق بررسی شده است. مسئله قابل توجه این است که این تحلیل بعدها چارچوب سیاستها و استراتژی امریکا را در برخورد با جنگ و با ایران و عراق شکل داده است به همین دلیل در نوع خود منبع قابل ملاحظه‌ایی است. سازمان‌های اطلاعاتی ذیل در آماده سازی این برآورد مشارکت داشتند:

آژانس اطلاعات مرکزی، آژانس اطلاعات دفاعی، آژانس امنیت ملی و سازمان‌های اطلاعاتی وزارت کشور، نیرو و دارایی همچنین افراد ذیل نیز شرکت داشتند:

- معاون اطلاعاتی ستاد کل وزارت دفاع.

- مدیر کل اطلاعات نیروی دریایی، وزارت نیروی دریایی.

- معاون اطلاعاتی ستاد کل، وزارت نیروی هوایی.

مدیر کل اطلاعات، قرارگاه، تفنگداران.

بسیاری از آنچه تحت عنوان پیش بینی بیان شده است بعدها به سیاست امریکا در برابر ایران در حمایت از عراق تبدیل شد.

فرصت را مغتنم شمرده و از جانب دکتر حسین حسینی که مقاله را برای ترجمه و چاپ در اختیار فصلنامه قرار دادند سپاسگذاری می‌نمائیم.

مقدمه

جامعه اطلاعاتی در بسیاری از انتشارات وزارتی و بین آژانسی اخیر خود، شکست عراق را پیش‌بینی کرده و به تعدادی از پیامدهای ناشی از این شکست اشاره کرده است.

سرعت پیروزی‌های اخیر ایران به دنبال ناتوانی عراق و افزایش نگرانی‌ها در بین کشورهای عرب محافظه کار، لزوم برخورد مناسب با پیامدهای شرایطی که احتمالا ظرف ۶ ماه آینده رخ خواهد داد و همچنین بازنگری در برخی قضاوت‌های گذشته را ایجاب

می‌نماید.

قضاوت‌های اساسی

عراق اساسا در جنگ با ایران مغلوب شد، دغدغه اصلی بغداد در حال حاضر ممانعت از یورش ایران است. کار اندکی از عهده عراقی‌ها و دیگر کشورهای عربی برمی‌آید تا وضعیت نظامی را برعکس نمایند.

رژیم صدام حسین به شدت صدمه خورده است. با این حال با توجه به پیشینه صدام حسین به عنوان یک شخصی که از توطئه علیه خود، جان سالم به در برده، سقوط رژیم وی قریب الوقوع نیست.

اگر چه ایران عملیات‌های زمینی بزرگی را در خاک عراق انجام نداده است، اما در موقعیت بهتری قرار دارد تا چند گزینه را اجرا نماید:

- افزایش آشوب‌ها در بین کردها و شیعیان عراق و حمایت از حملات نیروهای تبعیدی عراقی.
- انجام حملات هوایی و توپخانه‌ای در طول مرز و انجام حملات محدود توسط نیروهای متعارف ایرانی.
- انجام حملات نظامی وسیع در داخل خاک عراق هم برای ایجاد یک شورش عمومی و هم برای فلج کردن ارتش عراق.

استفاده از دو گزینه اول، احتمال وقوع کودتا علیه صدام را افزایش می‌دهد و بعید است که به سرنگونی سریع حکومت سنی - بعثی در بغداد منجر شود.

تهران به تحت فشار قرار دادن بغداد به لحاظ نظامی و اقتصادی برای ماه‌ها یا سال‌ها، بدون اقدام به حمله، ادامه خواهد داد. ایرانی‌ها حتی در

[صفحه ۲۳]

دریافت غرامت از کشورهای حاشیه خلیج فارس، طی این دوره مناقشه آمیز طولانی، موفق شدند.

اگر این گزینه‌ها برای سرنگون کردن صدام ناکافی باشند یا اقدامات تحریک آمیز عراق ادامه یابد، تهران احتمالا صبر خود را از دست خواهد داد و یک عملیات وسیع را در خاک عراق شروع خواهد کرد. اگر ارتش عراق به شدت فلج یا بصره تصرف شده بود. خود رژیم بعثی به شدت آسیب می‌دید و شانس صدام برای بقاء اندک می‌شد.

عدم وجود یک جانشین برای صدام به دوره حکومتی جمعی (شورایی) اشاره می‌کند که توسط اشخاص عمده نظامی و امنیتی اداره می‌شد و هیچ گونه تغییری در سیاست خارجی وجود نداشت. حکومت شورایی به دلیل این که اشخاص رهبری کننده آن در مکتب جاسوسی و تبانی، درس خوانده‌اند و به دنبال تفوق بر یکدیگر هستند، سرانجام فرو خواهد پاشید. تحت این شرایط، عراق احتمالا در دیدگاه خود رادیکال‌تر خواهد شد و به دنبال برقراری روابط بهتر با کشورهای جبهه پایداری خواهد بود.

حکومت مذهبی ایران که برای مدت طولانی حتی پس از درگذشت آیت الله خمینی همچنان بر سر کار باقی خواهد ماند، خود را به عنوان رهبر افراد تحت سلطه امپریالیسم خصوصا امریکا می‌داند. این جنگ اتحاد لیبی، سوریه و ایران را تقویت کرده است اما بعید است که این مشارکت پس از حذف صدام حسین ادامه یابد.

حافظ اسد، رئیس جمهور سوریه احتمالا به حمایت خود از ایران ادامه می‌دهد اگر چه احتمالا خود راه پس از تصرف عراق توسط ایران کنار خواهد کشید. اسد از ایجاد حکومت شیعه اصول‌گرا در عراق که می‌تواند باعث افزایش حمایت عراق از اصول گرایان سنی سوری مخالف رژیم سکولار اسد باشد، واهمه دارد.

بـا این حال، ما شک داریم که حتی یک حمله وسیع از جانب ایران باعث ایجاد جنگ عربی – ایرانی شود. هیـچ یک از کشورهای میانه‌روی عرب به جز مصـر، توانـایی نظامی برای انجام چنین حمله‌ای ندارنـد. با این حال، احتمالا بعیـد است که قاهره خطر درگیر شـدن در یـک جنگ طولانـی مـدت و پر هزینـه را که نتایـج نامشخصـی در بر خواهـد داشت و تنهـا از حمـایت انـدک داخلی نیز برخوردار است، بپـذیرد. به علاوه کشورهای حاشـیه خلیـج فارس به دنبال راه‌هایی برای آرام کردن ایران هسـتند، یکی از این راه‌ها پرداخت غرامت به تهران در ازای خاتمه دادن به جنگ است.

وضـعیت فعلی در جنـگ تـاکنون تأثیر انـدکی بر اپک و بازار جهانی نفت داشته است. آتش بس احتمالا تأثیرات انـدکی بر قیمت نفت خواهـد داشت، امـا حمله ایران به عراق یـا حمله به تأسیسات نفت عراق یـا ایران ممکن است که به رغم تـأثیر انـدک بر منـابع نفت، احسـاس کمبود را در بازار نفت ایجاد کنـد. بهترین حالت، حمله ایران به تأسیسات نفت حاشیه خلیـج فارس است که اساسا صادرات نفت را برای چندین ماه به شدت کاهش خواهد داد.

تاکنون جنگ ایران – عراق هم تأثیرات مثبت و هم منفی بر موقعیت شوروی در منطقه داشـته است. از دیدگاه مسکو، تأثیرات مثبت عبارتند از:

– ایجـاد احتمـال آشوب بزرگ‌تر و جـایگزینی نهـایی برخی از رژیم‌هـای محـافظه کـار توسط رژیم‌های اصول‌گرای ضـد غرب در منطقه.

– کمک به گسترش روابط ایران – شوروی که به خاطر استفاده روزافزون ایران از تسلیحات شوروی در آینده افزایش خواهد یافت.

– تضعیف شدید رژیم صدام حسین.

از دیدگاه مسکو، تأثیرات منفی عبارتند از:

– کاهش اعتراضات به حضور نظامی امریکا در خلیج فارس توسط کشورهای محافظه‌کار حاشیه خلیج فارس که اکثر آن‌ها از ترس تهدیدات ایران و شوروی متحد شده‌اند.

– کاهش اتحاد اعراب در مقابل اسرائیل.

– افزایش نارضایتی‌ها هم در ایران و هم در عراق به خاطر سلاح‌های مسکو که در اختیار دو طرف است.

اگر چه جنـگ، روابط شوروی را هم با ایران و هم با عراق پیچیـده کرده است، اما شوروی به تلاش‌های خود برای حفظ تأثیر بر دو کشـور ادامه می‌دهـد. بـا این حـال تلاش‌هـای اصـلی شـوروی بر ایران تمرکز دارنـد. ایران از یـک مـوقعیت ژئواستراتژیـک بزرگی برخوردار است.

شوروی به حفظ راهی برای نفوذ به حکومت آیت الله خمینی ادامه می‌دهد و بر روابط بین دو کشور تأکید می‌کند.

شـوروی امیـدوار است که اگر ایران به عراق حمله کنـد، این مسـئله به جـایگزینی صـدام حسـین توسـط رهـبری که بیشـتر طرف‌دار شوروی باشـد منجر شود. اما، اهرم فشار مسـکو بر تهران، محـدود است و شوروی بعیـد است که حتی اگر بفهمـد که حمله ایران به عراق باعث روی کار آمدن یک حکومت اصول‌گرا در بغداد می‌شود بتواند از حمله ایران به عراق جلوگیری نماید.

یـک مشـکل عمـده برای امریکـا در پاسـخ به موقعیت کنونی در جنـگ ایران – عراق یافتن راهی برای خنثی سازی تلاش‌های ایران برای صدور انقلاب خود و ممانعت از افتادن ایران در دامن شوروی است.

طرح بحث

۱– عراق اساسا جنگ با ایران را باخته است:

– ایران اکثر مناطقی را که قبلا در اختیار عراق بوده، باز پس گرفته است.

- حاکمیت ایران معتقد است که اصول و سیاست‌هایش تثبیت شده‌اند و حکومتش قوی شده است.

- قدرت نسبی ایران به سبب پیروزی‌هایش افزایش یافته است.

- حکومت صدام حسین به شدت صدمه خورده است.

[صفحه ۲۴]

۲- عراق همچنان به دنبال مذاکره و سازش است. اما ایران تا زمانی که صدام حسین در رأس قدرت قرار دارد، علاقه چندانی به مذاکره ندارد، حتی وجود حمایت کامل عمومی از موقعیت صدام و پرداخت غرامت - ایرانی‌ها از رقم ۲۰ تا ۱۵۰ میلیارد دلار صحبت می‌کنند - برای به پای میز مذاکره آوردن ایران کافی نیست. ملاحظات اساسی تهران در حال حاضر انتخاب راهبردی برای سرنگون ساختن صدام و تأثیر پیروزی نظامی بر موازنه اساسی داخل کشور و همچنین سیاست‌های خارجی ایران است.

چالش‌های پیش روی صدام حسین

۳- این جنگ پر هزینه و بدون محبوبیت چالش‌های روزافزونی را برای حکومت صدام حسین ایجاد خواهد کرد. تصمیم صدام برای آغاز جنگ با ایران، یک اشتباه فاجعه آمیز بوده است. راهبرد جنگی ثابت وی، نیروهای عراقی را در موقعیت مشکلی قرار داده و به اقتصاد عراق لطمه زده است و اهداف سیاست خارجی این کشور به صورت روزانه مشخص می‌شوند.

۴- دو سال قبل صدام، سودای رهبری جهان عرب را در سر داشت و به دنبال بهره برداری از صادرات نفت برای دستیابی به این مقصود بود. امروزه ذخایر انسانی و مادی عراق در جنگ در حال از بین رفتن است، بندرگاه‌های این کشور در خلیج فارس برای صادرات بسته شده‌اند، صادرات نفت و برنامه توسعه اقتصاد داخلی این کشور کاهش یافته است و پرستیژ بین المللی و تصور نظامی این کشور در حال از بین رفتن است.

۵- هدف کاهش وابستگی نظامی به شوروی امروزه بسیار دور از دسترس است، زیرا عراق باید همچنان به خرید سلاح از شوروی ادامه دهد. نقشه‌ها برای میزبانی از نشست جنبش عدم تعهد در بغداد، در سپتامبر سال جاری مورد تهدید قرار گرفته است. عراق امروز به جای این که به عنوان یک رهبر محسوب شود به یک نیازمند تبدیل شده است و وابستگی این کشور به همسایگان خود و کشورهای محافظه کار عرب خصوصا عربستان، مصر، کویت و اردن برای کمک مالی، لجستیکی و سیاسی در حال افزایش است.

۶- سوریه که دشمن عراق در جبهه غربی‌اش محسوب می‌شود با تقویت ائتلاف دمشق - تهران به دشمن فعال‌تری تبدیل شده است. سوریه با تأیید شوروی کمک‌های نظامی خود را به ایران افزایش داده است و خط نفتی عراق را که از سوریه به سمت مدیترانه می‌رود، مسدود ساخته که این اقدام باعث کاهش صادرات نفت و در نتیجه محروم ساختن بغداد از صادرات سالانه ۶ میلیارد دلاری نفت شد.

سوریه همچنین مرز زمینی خود را با عراق مسدود ساخت، این اقدام واردات مورد نیاز را با وقفه مواجه کرد. حمایت سوریه از گروه‌های مخالف عراقی افزایش یافته است.

۷- پیامدهای نهایی شکست عراق باعث افزایش توطئه‌ها علیه صدام خواهد شد. احتمال پیروزی برای این توطئه چنان به خاطر سابقه صدام در سرکوب و حمله پیش دستانه، نامشخص است.

۸- جدی‌ترین تهدید یعنی ترور احتمالا از جانب رهبران نظامی و غیر نظامی انجام خواهد گرفت که تاکنون به خاطر سیاست‌های صدام سرکوب شده‌اند. این مقامات ممکن است که قبل از این که صدام باعث به خطر افتادن حکومت توسط اقلیت سنی شود، وی

را عزل کنند.

۹- اشغال فقط توسط عملیات نظامی بعید به نظر می‌رسد. مقامات نظامی در فکر تنش مرزی و جنگ طولانی مدت با ایران هستند. حزب بعث در تمامی سطوح مستحکم شده است و پیشرفت زیادی در زمینه کاهش دخالت نظامیان در امور سیاسی انجام داده است.

۱۰- عدم وجود یک جانشین برای صدام به یک دوره حکومت جمعی تحت سلطه اشخاص نظامی و امنیتی دارد و دسته فعلی اشاره می کند. یک حکومت جمعی احتمالا تغییر چندانی در سیاست خارجی ایجاد نخواهد کرد.

حکومت همچنان برای دریافت کمک مالی به کشورهای حاشیه خلیج فارس وابسته خواهد بود و برای دریافت اقلام نظامی و غیر نظامی با غرب رابطه شدیدی خواهد داشت و به اتکاء خود به شوروی به عنوان اصلی‌ترین منبع تأمین تسلیحات عراق محتاج خواهد بود.

۱۱- حکومت شورایی جمعی سرانجام از هم فروخواهد پاشید چرا که افرادی که رهبری آن را بر عهده دارند و در مدرسه تبانی و توطئه درس خوانده‌اند به دنبال کنار زدن یکدیگر خواهند بود. کودتاهایی احتمالا رخ خواهد داد و رهبران رده پایین در ارتش ظهور خواهند کرد. درگیری بر سر قدرت، خطر بازگشت به الگوی حکومتی گذشته را زمانی که ایدئولوژی‌های بعثی بر سیاست عراق سایه افکنده بود به وجود می‌آورد. تحت این شرایط عراق احتمالا در نگرش خود تندرو خواهد شد و به دنبال روابط بهتر با جبهه پایداری خواهد بود.

[صفحه ۲۵]

واکنش صدام نسبت به شکست

صدام انگیزه بالایی برای نشان دادن قدرت و بزرگ نمایی توانایی خود دارد که این مسئله وی را از ارزیابی خوش بینانه و شانس برای موفقیت در هر اقدامی محروم می‌سازد. شکست، ضربه سنگینی برای اعتماد به نفس صدام خواهد بود که این مسئله صدام را دچار فشار شدید عاطفی خواهد کرد و زخمی را ایجاد می کند که نیازمند ترمیم است. به رغم خودبینی صدام، وی شخصی عمل گرا و آشنا با واقعیت سیاسی است. وی از شکست‌های گذشته درس‌های زیادی کسب کرده است و احتمالا پس از یافتن راهی برای کاهش شکست‌های سیاسی فعلی‌اش و سرزنش دیگران و ترمیم اعتماد به نفس خود، واکنش مناسبی به وضعیت فعلی خواهد داد.

۱۲- ایجاد یک شورش مردمی علیه رژیم بعث در آینده نزدیک بسیار بعید به نظر می‌رسد. درخواست‌های آیت الله خمینی از اکثریت شیعیان عراق برای شورش تاکنون نادیده گرفته شده است. کردهای شورشی سنی بیشتر یک ناراضی هستند تا یک تهدید برای بقاء حکومت. به نظر می‌رسد که نیروهای مخالف، ناتوان از ایجاد شورش هستند مگر این که آن‌ها اختلافات شدید مذهبی، قومی، سیاسی را کنار گذارند.

۱۳- با این حال، اگر حذف صدام با دوره طولانی از بی‌ثباتی (کودتا و ضد کودتا) همراه باشد و خصوصا اگر این مسئله با ایجاد شکاف در ارتش همراه گردد، احتمال تشکیل یک دولت اسلامی اصول گرای طرفدار ایران در بغداد توسط اکثریت شیعیان عراق از طریق گروه‌هایی از قبیل حزب الدعوه افزایش خواهد یافت. سقوط ارتش، ابزار اصلی کنترل در اختیار بعثی‌ها و سنی‌ها را نابود می‌سازد و تلاش‌های ایران برای تدارک یک شورش شیعی را افزایش می‌دهد. یک شورش شیعی در جنوب عراق احتمالا ـ با

شورش چریک‌های کرد در شمال همراه خواهد شد. این مسئله باعث تشکیل یک جبهه وسیع علیه سنی‌ها در بغداد خواهد شد.

راهبرد ایران برای سرنگونی صدام حسین

۱۴- همان طور که در بالا ـ اشاره شد و با توجه به سابقه صدام به عنوان یک فردی که از حوادث پیشین جان سالم به در برده، سرنگونی وی قریب الوقوع نخواهد بود. اگر چه ایران حمله وسیعی را علیه عراق تدارک ندیده است، اما تهران در حال حاضر در موقعیت برتری برای انجام چندین انتخاب قرار دارد. دولت آیت الله خمینی می‌تواند یکی یا مجموعه‌ای از اقدامات نظامی با شبه نظامی ذیل را انجام دهد:

- افزایش نارضایتی‌ها در بین شیعیان و کردهای عراق و حمایت از شورش نیروهای تبعیدی عراقی؛
- انجام حملات هوایی و توپخانه‌ای در سراسر مرز و انجام حملات محدود توسط نیروی منظم ایرانی؛
- انجام حمله نظامی وسیع به عراق برای ایجاد یک شورش عمومی یا فلج ساختن ارتش عراق؛

۱۵- نیروهای ایرانی احتمالا ـ مناطق مرزی را قبل از حمله به عراق پاکسازی خواهند کرد. نیروهای عراقی هنوز منطقه غرب دزفول در منطقه مرکزی مرزی را در اشغال خود دارند. شکست‌های نظامی در آن منطقه جنگ را به بغداد نزدیک‌تر خواهد کرد.

۱۶- هر گزینه‌ای را که ایران انتخاب کند، این احتمال وجود دارد که فشار اقتصادی بر عراق به خاطر عدم استفاده دیگر کشورها از بندرگاه‌هایش و تشویق روسیه برای بسته نگه داشتن لوله‌های نفتی عراق ادامه یابد. این فشار وابستگی عراق به کمک مالی کشورهای حاشیه خلیج فارس و حمل و نقل از طریق اردن و خطوط نفت ترکیه را بیشتر خواهد کرد. ایران بر اعمال فشار بر کشورهای خلیج فارس برای محدود ساختن کمک‌های آن‌ها به عراق ادامه می‌دهد.

افزایش نارضایتی و اقدام نظامی محدود

۱۷- ما اعتقاد نداریم که اولین گزینه به سرنگونی حکومت بعثی در بغداد منجر خواهد شد؛ اگر چه شورش شیعیان و کردها احتمال کودتا علیه صدام را افزایش خواهد داد. برخلاف هم دینان ایرانی خود، شیعیان عراق خوب سازمان نیافته‌اند و به نظر می‌رسد که کمتر متأثر از رهبران مذهبی خود باشند و به خاطر ترس از مجازات تمایل اندکی برای مخالفت با رژیم دارند. تشویق‌های اقتصادی و سیاسی ارائه شده توسط رژیم وفاداری شیعیان را افزایش داده است. رهبران چریک‌های کرد، به خاطر اختلافات، توانایی بهره‌گیری از کمک‌های افزایش یافته تهران و سوریه و کاهش نیروهای نظامی در شمال را ندارند.

۱۸- بعثی‌ها به شکل ماهرآنه‌ای از دشمنی دیرینه عرب - عجم برای مقابله با درخواست‌های آیت الله خمینی استفاده کرده‌اند. تبلیغات بعثی‌ها باعث شده که رفتار بد تهران با اقلیت عرب شیعه خود و تنش‌های اقتصادی و اجتماعی در ایران از نظر شیعیان عراق دور نماند.

۱۹- تحرکات محدود نظامی توسط ایران ممکن است باعث افزایش احتمال موفقیت شورش‌های داخلی شود. این تحرکات خود به خود می‌توانند باعث کاهش کنترل حکومت بغداد شود. ایرانی‌ها در حال ارائه

[صفحه ۲۶]

آموزش نظامی به حدود ۵۰۰۰۰ نفر از تبعیدی‌های عراقی طی سه سال اخیر هستند. ایران همچنین حمایت خود را از نیروهای تبعیدی عراقی عملی کرده است. چنین داوطلبانی می‌توانند در صورت وجود حمایت از جانب نیروهای متعارف ایران وارد عراق

شوند.

۲۰- نیروهـای ایرانی همچنین می‌تواننـد حملات هوایی و کمانـدویی علیه اهـداف راهبردی عراق خصوصا اهـداف اقتصادی ترتیب دهنـد و حملات زمینی در مقیاس کوچکی را تـدارک ببیننـد. این اقدامات می‌تواند باعث افزایش هزینه‌های جنگ برای عراق شود. تحرکات نظامی در منطقه مرکزی می‌تواند نیروی زمینی را به بغداد نزدیک‌تر سازد. ارتش ایرانی می‌تواند اهداف اقتصادی و نظامی را در شهر بصره به راحتی مورد حمله قرار دهد.

حمله زمینی وسیع

۲۱- ما معتقـدیم که تهران به احتمال فراوان دو گزینه اول را در تلاش برای سـرنگون ساختن رژیم صـدام انتخاب خواهـد کرد. اگر این گزینه‌ها برای سرنگونی صدام کافی نباشد یا تحریکات عراق ادامه یابد، احتمال دارد تهران صبر خود را از دست دهد و اقدام به حمله زمینی وسیع نماید. تعدادی از ملاحظات از انجام چنین حمله‌ای ممانعت به عمل می‌آورد. تهران در ابتدا می‌داند که تا چه حد یک حمله خارجی می‌توانـد حس ناسیونالیسم ایجاد نمایـد و از این مسئله در هراس است که این حمله باعث ایجاد مقاومت شدید عراق و افزایش حمایت‌های داخلی و بین‌المللی از صدام شود.

این جنگ همچنین برای ایران هزینه‌هایی دربر داشته است و این مسئله ممکن است که حکومت آیت الله خمینی را از پذیرش خطر حمله به عراق باز دارد.

۲۲- مواضع تهران در خصوص حمله به عراق مبهم است و بی‌شک ایرانی‌ها امیـد دارنـد که تهدیـدات برای انجام چنین کاری برای رسیدن به اهـداف‌شان کافی باشد. شـخص صدام هدف اصـلی تبلیغات ایران بوده است. خارج شدن وی از صـحنه برای ایران برای آغـاز مـذاکرات صـلح کافی است، اما اگر صـدام باقی بمانـد یا اگر تهران تصـمیم به تغییر رژیم عراق بگیرد، وضـعیت فعلی جنگ فرصت‌هایی را در اختیار تهران قرار می‌دهد.

۲۳- بصـره که دومین شهر بزرگ عراق است احتمالا هدف حملات ایرانی طی شش ماه آینده قرار خواهد گرفت. این شهر تنها ۲۰ کیلومتر از مرز فاصـله دارد و در دسترس نیروهای ایرانی است، نیروهای ایرانی می‌تواننـد به راحتی به پشت شط العرب در شـرق این شهر برسند.

۲۴- ویژگی اصلی نیروهای دفاعی عراق اعتقاد سربازانش می‌باشد. اکثر نیروهای عراقی برغم شکست‌های اخیر به شدت جنگیده‌اند و احتمالاـ بـا نفوذ ایران به داخـل عراق مقـاومت خواهنـد کرد. حاکمیت سیاسـی برای از دست دادن نیروها و تجهیزات اهمیتی قائل نیست و عقب نشینی اصـلا جـایز نیست. به علاوه عـدم قابلیت فرمانـدهان ارشـد عراق این احتمال را به وجود آورده است که عراق نقـاط برتری خود به لحـاظ تبلیغـات و موقعیت دفـاعی را از دست بدهـد و یـک شـکست بزرگ را تجربه کنـد. اگر ارتش عراق به شدت فلج شود یا بصره اشغال گردد، رژیم بعثی به شدت آسیب می‌بیند و شانس صدام برای بقاء بسیار اندک می‌شود.

وضعیت داخلی ایران و خواسته‌های منطقه‌ای

۲۵- رژیم ایران که در تابسـتان ۱۹۸۱ تحت محاصـره بود به آرامی کنترل خود بر کشور را مسـتحکم کرده است. انقلاـب ایران تنها تغییر در نخبگـان نبـود بلکه یـک نـوع دگرگـونی اساسـی اجتمـاعی بود که این دگرگونی در حـال شـکل دهی مجـدد ایران است. رهبران مـذهبی حاکم، دچار چنـد دسـتگی شده‌انـد اما آن‌ها همگی بر سـر اصل نفوذ مـذهبی اتفاق نظر دارند. آن‌ها در صدد نابود سـاختن تمـام تـأثیرات غرب بر ایران هسـتند و خودکفـایی اقتصـادی را تشویق می‌کننـد. آن‌هـا نظرات متفاوتی در خصوص صـدور انقلاب ایران دارند.

۲۶- حکومت به خاطر نفوذ آیت الله خمینی در بین شخصیت‌های مذهبی سپاه پاسداران و اقشار پایین جامعه هم چنان منسجم است. کنترل حکومت کامل نیست اما رهبران مذهبی استفاده خوبی از ساختار مذهبی می کنند مساجد به عنوان مراکز تبلیغات و نقاط توزیع غذا مورد استفاده قرار می گیرند. به علاوه حضور در نماز جمعه که به مرکزی برای تبلیغات سیاسی مبدل شده است اجباری است به علاوه جنگ با عراق توجهات را از مشکلات داخلی منحرف کرده است.

۲۷- پیروزی در جنگ با عراق حداقل به صورت موقتی تنزل جایگاه نیروهای نظامی را متوقف کرد.رهبران مذهبی در حال حاضر ارتش را به عنوان جزء لاینفک نظام می‌دانند.

[صفحه ۲۷]

۲۸- وفاداری نظامیان هم چنان مورد ظن است و بسیاری از افراد در نظام بر حفظ هوشیاری تأکید می کنند. پس از پایان جنگ بحث در خصوص ساختار و بزرگی ارتش دوباره از سر گرفته خواهد شد.

رهبران مذهبی از جمله آیت الله خمینی افراد قابل اعتمادی را در تمامی سطوح نیروهای مسلح قرار داده‌اند تا از ایجاد سیاست تندروانه جلوگیری کنند.

حکومت آیت الله خمینی به احتمال فراوان میزان زیادی از نیروهای نظامی را در مرز غربی حتی پس از خاتمه درگیری‌ها حفظ خواهد کرد. حکومت می‌خواهد از بازگشت نیروهای بسیجی به مناطق شهری از طریق استفاده از آن‌ها در بازسازی مناطق جنگ زده یا دیگر پروژه‌های توسعه شهری بهره گیرد.

برخی از واحدهای فعال در کردستان مستقر خواهند شد تا تهران کنترل بیشتری بر اقلیت‌های مخالف داشته باشد.

۳۱- دیدگاه فعلی نظام ایران در خصوص نیازهای نظامی‌اش نسبت به زمان شاه معمولی نیست. به میزانی که ایران تصمیم به تجهیز مجدد می گیرد، منابع متنوع خارجی مورد استفاده قرار خواهند گرفت تا از وابستگی به هر یک از دو بلوک برای خرید سلاح جلوگیری به عمل آید.

۳۲- حکومت آیت الله خمینی خود را به عنوان رهبر مستضعفان جهان می‌داند. دشمنی ایران با امریکا به صورت مستقیم منافع امریکا در خلیج فارس را به خطر می‌اندازد چرا که در صورت شکست صدام، حکومت آیت الله خمینی به عنوان یک قدرت برتر معرفی می گردد. این مسئله نظام را وادار می کند که به دنبال راهی برای رسیدن به قدرت منطقه‌ای باشد. به نظر رهبران مذهبی، انقلاب ایران تنها برای سرنگونی شاه نبوده است بلکه برای کمک به تمامی محرومان جهان صورت پذیرفته است.

۳۳- ایران به دنبال راهی برای منصرف کردن کشورهای حاشیه خلیج فارس از همکاری با امریکا و تطبیق با تهران است. تهران اعلام کرده است که کشورهای حاشیه خلیج فارس باید به حمایت خود از عراق خاتمه دهند زیرا آینده آن‌ها به روابط شان با ایران بستگی دارد. حکومت آیت الله خمینی از گزینه‌های گوناگونی برای دنبال کردن اهدافش استفاده خواهد کرد که از این میان به این موارد اشاره کرده است: تهدید دیپلماسی و احتمالا ـ اقدام نظامی. می توان توقع داشت که ایران به خاطر جمعیت، منابع و بلند پروازی‌ها تاریخی‌اش پس از جنگ توجه خود را به شکل روز افزونی به سمت کشورهای حاشیه خلیج فارس سوق دهد تا برتری خود را به اثبات رساند.

۳۴- این مسئله که مشکلات داخلی ایران تا چه حد محدودیت برای اقدامات این کشور در منطقه خلیج فارس ایجاد خواهد کرد، هنوز نامشخص است، اما وسوسه صدور انقلاب به کشورهای حاشیه خلیج فارس برای رهبران مذهبی ایران بسیار شدید است. تهران احتمالا ـ از دیپلماسی متعارف (به همراه تهدیدات پنهان) و خرابکاری به جای نیروی نظامی برای نیل به اهدافش استفاده خواهد

کرد. ایرانی‌ها در گذشته تلاش‌های برای سرنگون کردن حکومت بحرین انجام دادند. آن‌ها به آموزش، مسلح کردن و حمایت مالی از انقلابیون کشورهای حاشیه خلیج فارس که با ایدئولوژی‌های اصول گرایانه ایران ابراز همدردی می کنند ادامه خواهند داد.

۳۵- اگر چه بسیاری از مسلمانان برخی از جنبه‌های انقلاب اسلامی را جذاب می‌دانند اما ایران با موانع بزرگی از قبیل تفرقه بین شیعیان، تفاوت‌های تاریخی بین شیعه و سنی و دشمنی کشورهای حاشیه خلیج فارس با ایرانی‌ها مواجه است. اکثر سنی‌های کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس یک مانع طبیعی برای گسترش انقلاب شیعی ایران محسوب می‌شوند. با این حال، ایرانی‌ها احتمالا متقاعد شده‌اند که می‌توانند از شکایت‌ها علیه فساد و گسترش فرهنگ سکولار غرب در کشورهای حاشیه خلیج فارس بهره‌برداری کنند.

تأثیر اقدامات ایران بر کشورهای منطقه

۳۶- تلاش‌های ایران به شدت بر شیعیان کشورهای حاشیه خلیج فارس متمرکز شده است.آن‌ها تلاش اندکی برای برقراری ارتباط با ناراضیان چپ‌گرا یا گروه‌های اصول‌گرای سنی از قبیل گروه برادری مسلمان انجام داده‌اند. در بحرین، اصول‌گرایان شیعی بر ضد گروه‌های چپ‌گرا اقدام کرده‌اند.

۳۷- در کوتاه مدت، جدی‌ترین تهدیدات برای امنیت داخلی در کشورهای حاشیه خلیج فارس احتمالا شامل طغیان پراکنده شیعیان می‌شود که به خاطر پیروزی‌های نظامی ایران علیه عراق ایجاد می‌شود. این مسائل می‌تواند اقدامات تلافی جویانه‌ای را علیه ناراضیان شیعه موجب شود و به نوبه خود تنش‌ها میان جوامع سنی و شیعه را شدیدتر نماید.

۳۸- کویت تنها کشور صلح طلبی است که ایران آن را مورد حمله قرار

[صفحه ۲۸]

داده است و اهمیت آن کشور به عنوان یک مسیر اصلی برای تأمین مواد جنگی مورد نیاز عراق، کویت را به گزینه اصلی برای حملات ایران مبدل کرده است. از طرفی دیگر، توانایی ایران برای ایجاد آشوب در کویت در کوتاه مدت به نظر اندک می‌رسد.

۳۹- حمله ایران به عراق احتمالا به انسجام شکننده شورای همکاری خلیج فارس که تحت سلطه عربستان است لطمه خواهند زد و احتمالاـ اعتماد کشورهای عربی به امریکا را تضعیف خواهد نمود. خرابکاری ایران در عراق در صورت موفقیت تأثیر مشابه‌ای در طولانی مدت خواهد داشت.

عربستان سعودی و دیگر کشورهای حاشیه خلیج فارس

۴۰- کشورهای خلیج فارس هر چه که از عهده‌شان برآید انجام می‌دهند تا رژیم عراق را حفظ نمایند. با این حال، رژیم عراق اکثر نیروهای عراقی را بدنام کرده است، اکثر کشورهای حاشیه خلیج فارس هنوز معتقدند که تنها عراق به عنوان مانع بین آن‌ها و گسترش نفوذ ایران در خلیج فارس قرار دارد.

۴۱- اگر ایران پیشرفتش را در مرز متوقف نماید و یا یک جنگ فرسایشی یا یک مذاکره طولانی مدت را برای تضعیف صدام در پیش گیرد، کشورهای حاشیه خلیج فارس به تأمین کمک‌های مالی و پشتیبانی برای ممانعت از بدتر شدن وضعیت عراق ادامه خواهند داد. آن‌ها همچنین اردن و احتمالا مصر را تشویق خواهند کرد که به هر طریق ممکن به عراق کمک کنند. در عین حال، آن‌ها پیشنهادات جدیدی را برای ایران مطرح کرده‌اند تا غرامت خسارت‌های جنگ را به امید پذیرش توافق با عراق بپردازند.

۴۲- کشورهای حاشیه خلیج فارس نیروهای نظامی خود را وارد جنگ نمی‌کنند. آن‌ها می‌دانند که این اقدام هیچ گونه تأثیری بر نتیجه جنگ نخواهد داشت و تنها خطر اقدام تلافی جویانه ایران را افزایش خواهد داد. با این حال، اگر ایران به عراق حمله کند و یا کمک‌های خود را به شورشیان کرد یا شیعه عراقی از سر گیرد، عربستان و دیگران احتمالا راهی در اتحادیه عرب یا سازمان ملل برای تقویت رژیم صدام خواهند یافت.

اردن

۴۴- در صورتی که شکست عراق به واقعیت تبدیل شود، اردن تلاش‌های خود را برای برانگیختن حمایت اعراب از عراق در صورت به واقعیت تبدیل شدن شکست عراق افزایش خواهد داد. پادشاه اردن به تشویق امریکا برای کمک به خاتمه به جنگ ادامه می‌دهد.

مصر

۴۵- اگر چه قاهره همچنان نگران پیروزی نظامی ایران است، اما به خاطر عدم وجود حمایت نظامی یا حمایت مردمی از تقابل پر هزینه و طولانی مدت با تهران گریزان است. مصر به منظور محدود ساختن ایران به عراق اجازه خواهد داد تا داوطلبان بیشتری از نیروی کار عظیم مصری حاضر در خاک عراق را به خدمت ارتش درآورد.
۴۶- قاهره همچنین پیشنهاد اعزام مستشاران نظامی به کشورهای حاشیه خلیج فارس را مطرح کرده است و از امریکا خواسته است که کمک‌های امنیتی به این کشورها را افزایش دهد. پیشرفت نظامی ایران در خاک عراق که برای کویت و عربستان سعودی خطرناک است ممکن است قاهره را مجبور سازد که خلبانانی را به این کشورها اعزام کند تا نیروی هوایی آن‌ها را تقویت نماید یا نیروی نظامی به این کشورها اعزام کند.
۴۷- مبارک همچنین احتمالا دوباره از امریکا خواهد خواست که به عراق به صورت محتاطانه کمک کند یا تقاضا خواهد کرد که واشنگتن ابزار افزایش کمک نظامی به عراق در اختیار مصر قرار دهد. بعید است که مصر تعداد زیادی از نیروهای نظامی خود را وارد میدان جنگ کند. توانایی لازم برای اعزام سریع نیروها به عراق را نیز در اختیار ندارد.

سوریه

۴۸- اسد تلاش خواهد کرد که از ترس رو به افزایش در بین کشورهای خلیج فارس از ائتلاف تاکتیکی ایران - سوریه برای مقاصد خود استفاده کند. ترس از خرابکاری دمشق، تلاش‌های عربستان را برای کسب حمایت از شورای همکاری خلیج فارس برای اقدام علیه سوریه به خاطر همکاری با ایران، نقش بر آب کرده است. در حقیقت عربستان اخیرا عراق را وادار کرده است که به دمشق کمک مالی کند.
۴۹- اگر چه سوریه با اشغال عراق مخالف است اما اسد احتمالا به

[صفحه ۲۹]

حمایت خود از ایران ادامه خواهد داد و در صورت انجام چنین اقدامی خود را از ایران جدا خواهد کرد اسد از تشکیل یک رژیم اصول‌گرا در بغداد که احتمال حمایت از اصول گرایان سنی سوری مخالف رژیم سکولار را افزایش می‌دهد هراس دارد.

لیبی

۵۰- قذافی رهبر لیبی در صورت تداوم فشارهای نظامی و اقتصادی بر عراق از سوی ایران، به حمایت سیاسی و نظامی محدود خود از تهران ادامه خواهد داد. حمله ایران به عراق خصوصا با استفاده از ناراضیان عراقی بعید است که باعث ناراحتی لیبی شود. در عین حال قذافی به منظور کمک به اعتبار بین‌المللی خود احتمالا علاقمند به ایفاء نقش میانجی در مذاکرات صلح نیست.

اسرائیل

۵۱- تعداد کشورهای عربی که علیه اسرائیل متحد هستند تا زمانی که تنش‌ها حول خلیج فارس زیاد است کاهش خواهد یافت.

جنبش عدم تعهد (NAM)

۵۲- اکثر اعضاء جنبش عدم تعهد در نشست برنامه ریزی شده خود در چند ماه آتی در بغداد حمله ایران به عراق را مایه نگرانی خوانده‌اند.

محافظه کاران گروه نم (NAM) خصوصا هند، الجزایر و یوگسلاوی می‌خواهند که جنگ هر چه سریعتر خاتمه یابد تا از ایجاد خسارات بیشتر به سازمان آسیب دیده آن‌ها ممانعت به عمل آید. این حمله، گروه نم را بر آن خواهد داشت که یک تلاش جمعی دیگر برای میانجیگری انجام دهد به این امید که حل و فصل سیاسی بحران را در پی داشته باشد اما چنین اقداماتی چندان مؤثر واقع نخواهد شد.

۵۳- با این حال، تندرویان گروه نم به رهبری کوبا که در حال حاضر رهبری این گروه را بر عهده دارد و کره شمالی و ویتنام از چنین حمله‌ای برای به تأخیر انداختن نشست استفاده خواهند کرد و این مسئله به هاوانا اجازه خواهد داد که برای مدت بیشتری ریاست کند. اگر چه محافظه کاران برای انجام این نشست در زمان مقرر بی‌قرار هستند اما احتمالا در صورت کشیده شدن جنگ به داخل خاک عراق این نشست به تأخیر خواهد افتاد.

۵۴- تندرویان عموما خوشحالند که تهران در جنگ پیروز شود. اکثر محافظه کاران یعنی اکثر گروه نم طرفدار عراق هستند. اگر ایران به جای حمله به عراق، اقدام به براندازی حکومت عراق کند، محافظه کاران کاری بیش از بیان مخالفت نمی‌توانند انجام دهند.

تأثیر بر بازار جهانی نفت

۵۵- این جنگ تأثیر اندکی بر اپک و بازار جهانی نفت داشته است. آتش‌بس، حمله ایران به عراق یا حمله به تأسیسات نفت می‌تواند تأثیرات مختلفی بر بازار نفت و در دسترس بودن منابع داشته باشد.

۵۶- صنعت نفت عراق می‌تواند از آتش‌بس سود برد.

اگر دمشق به عراق اجازه دهد که صادرات نفت از طریق خط لوله سوریه - عراق از سر گرفته شود، بغداد فورا صادرات را از میزان کنونی در حدود ۶۵۰۰۰۰ بشکه در هر روز، به ۵ / ۱ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد داد. این میزان بالاتر از سهمیه بغداد در اوپک یعنی ۲ / ۱ میلیون بشکه در روز می‌باشد.

با این حال بغداد مانند زمان قبل از جنگ احتمالا به خط لوله سوریه به خاطر آسیب پذیریش اکتفاء نخواهد کرد و ترجیح خواهد داد که اکثر نفت خود را از طریق پایانه‌های نفتی در خلیج فارس صادر نماید. عراق احتمالا صادرات نفت خام را از خلیج فارس

ظرف چهار تا شش ماه از سر خواهد گرفت زیرا اکثر تجهیزات لازم برای تعمیر پایانه‌های نزدیک ساحل عراق در مواقع بحران از قبل انبار شده‌اند. ظرف دو تا شش ماه آینده، کل صادرات نفت عراق احتمالا به میزان قبل از جنگ یعنی بیش از دو میلیون بشکه در روز خواهد رسید که اکثر آن از پایانه‌های خلیج فارس صادر خواهد شد.

۵۷- با این حال، تلاش عراق برای افزایش صادرات به ۲ میلیون بشکه در روز، قیمت را در بازار جهانی نفت کاهش خواهد داد. حفظ قیمت پایه ۳۴ دلار اوپک نیازمند تداوم یک طرح کارآمد در خصوص تولید اوپک است. در این وضعیت عربستان سعودی احتمالا عراق را تحت فشار قرار خواهد داد تا همچنان مطابق با سهمیه خود در اوپک، نفت تولید نماید.

۵۸- آتش‌بس تنها تأثیر اندکی بر توانایی تهران برای تولید و صادرات نفت خام خواهد داشت. جنگ هیچ گونه محدودیت چشم‌گیری برای

[صفحه ۳۰]

صادرات نفت ایران ایجاد نکرده است. با این حال، خطر برای نفت‌کش‌های حمل نفت در پایانه جزیره خارک، قیمت نفت ایران را بهبود خواهد بخشید و صادرات نفت را برای تهران تسهیل خواهد نمود.

۵۹- پیشرفت ایران به سمت قسمت جنوبی عراق تأثیر چندانی بر صادرات نفت خام عراق نخواهد داشت. تمام تولید و پالایش نفت خام عراق در شمال این کشور انجام می‌گیرد و صادرات تنها منحصر به خط لوله ترکیه - عراق است، با این حال، اقدام نظامی در جنوب، حوضه‌های نفتی عراق را که بیش از نیمی از ظرفیت تولید این کشور را شامل می‌شود، به خطر خواهد انداخت و بزرگ‌ترین پالایشگاه این کشور را تهدید خواهد نمود:

- تمام حوضه‌های اصلی عراق واقع در جنوب این کشور با حداکثر ظرفیت یعنی دو میلیون بشکه در روز در ۷۵ کیلومتری مرز قرار دارند.

- پالایشگاه بصره که مسئول ۴۵ درصد ظرفیت پالایش نفت عراق است در قسمت غربی شط العرب و ۲۰ کیلومتری مرز قرار دارد. این پالایشگاه در حال حاضر کار نمی‌کند.

۶۰- تا زمانی که ایران این منطقه را در تصرف خود دارد، بغداد نمی‌تواند نفت خام را در حوضه‌های جنوبی تولید یا صادر نماید. به علاوه تهران، دستور انهدام یا جابجایی تجهیزات نفتی را از سرزمین‌های تحت تصرف خود - به خاطر احتمال اقدام تلافی جویانه مشابه بغداد - صادر خواهد کرد. این اقدام توانایی بغداد را برای احیاء صنعت نفت خود به شرایط قبل از جنگ کاهش خواهد داد. بعید است که بازار، واکنش شدیدی نشان دهد، مگر این که شواهدی دال بر گسترش جنگ عراق و ایران وجود داشته باشد.

۶۱- عراق از توانایی لازم برای حمله به اهداف اقتصادی ایران برخوردار است. عراقی‌ها حملات هوایی را علیه تأسیسات اصلی نفت در جزیره خارک انجام داده‌اند اما این حملات بی‌نتیجه بوده‌اند. هر چه بیشتر جنگ به ضرر عراق پیش رود، عراقی‌ها احتمالا حملات هوایی خود را علیه تأسیسات نفتی ایران شدت خواهند بخشید. با این حال، حتی حملات همزمان توسط هر دو کشور علیه تأسیسات نفتی یکدیگر تأثیر محدودی بر سطح کنونی صادرات نفتی این کشورها خواهد داشت.

۶۳- حمله نظامی وسیع ایران علیه یکی یا بیش از یکی از کشورهای حاشیه خلیج فارس به نظر بعید می‌رسد. با این حال، رهبران از کشورهای حاشیه خلیج فارس به شدت در خصوص مقاصد نظامی ایرانیان به سبب پیروزی اخیر ایران بر عراق نگران هستند.

نظرات و گزینه‌های مسکو

۶۶- تاکنون جنگ ایران و عراق هم تأثیر مثبت و هم منفی بر موقعیت شوروی در منطقه داشته است. از دیدگاه مسکو تأثیرات مثبت شامل موارد ذیل می‌شوند:

- ایجاد احتمال آشوب بیشتر و جایگزینی نهایی برخی از رژیم‌های محافظه کار توسط رژیم‌های اصول‌گرای ضد غرب در منطقه که ثبات آن‌ها برای غرب بیشتر از شوروی اهمیت دارد.

- کمک به افزایش روابط شوروی و ایران که در آینده به سبب استفاده روزافزون ایران از سلاح‌های ساخت شوروی افزایش خواهد یافت.

- تضعیف چشم‌گیر جایگاه صدام حسین

تأثیرات منفی این جنگ برای مسکو عبارتند از:

- اعتراض کمتر کشورهای محافظه کار به حضور نظامی امریکا در منطقه، اکثر این کشورها ایران و شوروی را تهدید برای خود می‌دانند.

- تضعیف بیشتر اتحاد اعراب در برابر اسرائیل.

- افزایش ناخشنودی در ایران و عراق بدین خاطر که تأمین سلاح هر دو طرف توسط مسکو نه تنها هیچ یک را قانع نکرده بلکه هر دو طرف را نیز عصبانی کرده است.

۶۷- به رغم دشمنی‌ها، شوروی همچنان تلاش برای حفظ تأثیر را هم در بغداد و هم در تهران ادامه خواهد داد. از بهار سال ۱۹۸۱ که شوروی تحویل سلاح را آغاز کرد، این کشور نیازهای نظامی عراق را تأمین کرده است. روابط سیاسی هم تا حدی نتیجه عکس داده است، از ماه مارس، بغداد میزبان مقامات اروپای شرقی و مقامات بلند پایه نظامی شوروی بوده است. این تعاملات مثبت نظامی و سیاسی شوروی با عراق نشان دهنده علاقه مسکو به حفظ روابط با عراق می‌باشد. به رغم ناخرسندی شوروی از شکاف ایجاد شده بین صدام و اعراب محافظه کار از غرب، عراق از نظر مسکو همچنان به عنوان یک هم پیمان و یک مخالف سنتی با سیاست‌های امریکا در خاورمیانه محسوب می‌شود.

۶۸- با این حال، شوروی مشخصا ایران را به عنوان یک فرصت ژئواستراتژیک بزرگ‌تر محسوب می‌کند و مشتاق است که روابط را بهبود بخشد.

[صفحه ۳۱]

۶۹- تجارت دو جانبه با ایران در سال ۱۹۸۱ به ۱ / ۱ میلیارد دلار افزایش یافت که این میزان از میانگین قبل از انقلاب بیشتر و تقریبا دو برابر سال ۱۹۸۰ بود. در حال حاضر حداقل ۲۰۰۰ مستشار شوروی در ایران مشغول انجام چندین پروژه فنی و اقتصادی و برنامه‌های نظامی هستند. این میزان با تعداد مستشاران زمان شاه برابر است. به نظر می‌رسد که هر دو طرف به گسترش پروژه‌های مشترک صنعتی در ایران علاقه‌مند هستند.

۷۱- به رغم این هم‌گرایی علایق در زمینه اقتصادی و افزایش اندک تماس‌های سیاسی در ماه‌های اخیر، تفاوت‌های شدیدی بر سر مسائل خاص از قبیل ارسال سلاح از جانب شوروی به عراق و حضور نظامی شوروی در افغانستان وجود دارد و این عوامل به همراه شک رهبران ایران نسبت به شوروی، احتمالا مانع بهبود چشم‌گیر روابط بین دو کشور در کوتاه مدت می‌شود.

واکنش احتمالی شوروی در صورت حمله به ایران

۷۲- بعید است که شوروی گام‌های اساسی برای ممانعت از حمله ایران به عراق بردارد. مسکو ادعا می‌کند که بارها مخالفت خود را به ایران در خصوص حمله به عراق ابراز داشته است. مسکو به دنبال راهی است که از طریق اشاره به معاهده دوستی شوروی – عراق یا با تلاش برای استخدام سوری‌هایی که در بلوکه کردن تأسیس یک رژیم اصول‌گرا در بغداد مؤثر هستند، ایران را از این اقدام بازدارد. اما شوروی احتمالاً علاقه چندانی به کاهش سرعت پیشرفت ایران از طریق تأخیر در تحویل تجهیزات جنگی اضافی ندارد.

۷۳- شوروی همچنین پیشنهاد مذاکره را مطرح کرده است و به دنبال راهی برای ترتیب دادن مذاکره از طریق کشورهای جهان سوم است. اگر چه این اقدامات تلاش‌های انجام شده توسط دیگر گروه‌ها برای انجام مذاکره را بلوکه نمی‌کند اما شوروی سعی می‌کند که از تلاش امریکا برای بهبود جایگاه خود در این منطقه از طریق میانجی‌گری ممانعت به عمل آورد.

۷۴- اگر ایران به حمله خود ادامه دهد، شوروی امیدوار است که سرانجام به منافع خود دست یابد. مسکو معتقد است که این حمله سرانجام به خاطر همان مشکلاتی که منجر به شکست حمله عراق به ایران شد با شکست مواجه می‌شود. پیروزی اولیه با مقاومت شدید نیروهای عراقی که در خاک خود می‌جنگند مواجه خواهد شد و ایرانی‌ها مشکلاتی در انجام این حمله و حفظ روحیه نیروهای خود که در خاک بیگانه می‌جنگند خواهند داشت. به علاوه این حمله می‌تواند باعث سرنگونی صدام و به حکومت رسیدن رهبران جدیدی شود که به سمت شوروی گرایش خواهند داشت.

۷۵- با این حال، اگر این اقدام ایران با پیروزی همراه گردد و به تأسیس یک رژیم شیعی اصول‌گرا در بغداد بیانجامد، احتمالاً شوروی به این اعتقاد خواهد رسید که پیروزی ایران حکومت مذهبی در تهران را تقویت خواهم کرد و حتی ایران را نسبت به حمله به شوروی کمتر آسیب پذیر خواهد کرد. اعتماد به نفس بیشتر تهران ناشی از شکست عراق هم می‌تواند نظام آیت الله خمینی را تشویق نماید که قدرت خود را از طریق سرکوب حزب توده ایران و احتمالاً افزایش حمایت از مبارزان افغان نشان دهد. با گذشت زمان شوروی احتمالاً در تلاش برای حفظ تأثیر گذاری خود بر بغداد از روابط تسلیحاتی خود با این کشور استفاده خواهد کرد و امیدوار خواهد بود که یک رژیم دوستانه‌تری بر سر کار آید.

پیامدها برای امریکا

۷۶- با حمله ایران به عراق منافع امریکا به طور کلی به شکل معکوسی تحت تأثیر قرار خواهد گرفت.

– پیروزی تهران در جنگ ثبات کشورهای حاشیه خلیج فارس را به خطر خواهد انداخت.

– امریکا همچنان توسط کشورهای محافظه کار عرب به خاطر محدود نکردن ایران مورد سرزنش قرار خواهد گرفت.

– این جنگ به آسانی می‌تواند شدت یابد، اگر کشورهای محافظه کار به منظور پشتیبانی از عراق مداخله کنند.

۷۷- امریکا منافعی دارد که با آتش‌بس تأمین می‌شود:

– آتش‌بس فرصت‌هایی را برای غرب ایجاد خواهد کرد تا بر ایران تأثیر گذارد.

– خطر به قدرت رسیدن یک رژیم اصول‌گرای اسلامی یا چپ‌گرای تندرو در بغداد در آینده نزدیک کاهش خواهد یافت.

– عراق به بازسازی اقتصادی‌اش خواهد پرداخت.

۷۸- از طرف دیگر، درگیری مرزی طولانی مدت و در مقیاس کوچک حتی به همراه تلاش‌های ایران برای خرابکاری می‌تواند برخی منافع امریکا

را به پیش ببرد به این شرط که این درگیری محدود باقی بماند و شدت نیابد.

- کمک مصر به عراق منافعی برای دنیای عرب در پی دارد. با این حال، آتش‌بس نیاز به مصر را به عنوان حامی کشورهای عربی محافظه‌کار و مخالف تهدید ایران کاهش خواهد داد.

طبق یک نظر جایگزین، هیچ گونه تضمینی وجود ندارد که یک درگیری طولانی مدت بین ایران و عراق شدت نیابد. موافقان این نظر معتقدند که چنین درگیری می‌تواند عامل بی‌ثباتی در منطقه خلیج فارس باشد و درگیری مستمر می‌تواند باعث افزایش فرصت‌ها برای شوروی برای تحت تأثیر قرار دادن عراق و ایران شود.

۷۹- یک مشکل عمده برای امریکا در واکنش به وضعیت فعلی در جنگ ایران و عراق، یافتن راهی برای خنثی کردن تلاش‌های ایران برای صادر نمودن انقلاب خود و ممانعت از به دامن شوروی افتادن تهران است.

۸۰- اما امریکا به طور کلی با معضل تعامل با ایران مواجه است.

- از یک طرف، غرب علاقه‌مند به جریان آزاد نفت و ممانعت از گسترش نفوذ شوروی در ایران است. این علائق نیازمند گسترش روابط اقتصادی و سیاسی با ایران است.

- از طرفی دیگر، تا زمانی که کشورهای حاشیه خلیج فارس غرب را طرفدار ایران می‌بینند، احساس انزوا و ناامنی در آن‌ها افزایش خواهد یافت. این کشورها احتمالا- برای کمک امنیتی به سمت غرب سوق خواهند یافت اما کمک غرب به این کشورها از نظر ایران، یک اقدام خصمانه و علیه منافع ایران است.

۸۱- غرب و مخصوصا امریکا اهرم اندکی برای تحت تأثیر قرار دادن وقایع در ایران و برای پیشبرد منافع منطقه‌ای غرب در تهران در اختیار دارند. در حقیقت، رژیم مذهبی به از سر گیری روابط عادی با امریکا در آینده نزدیک تمایلی ندارد. اگر چه ایران مایل به برقراری ارتباط با برخی کشورهای غربی است اما همچنان به مخالفت با غرب و خصوصا امریکا ادامه خواهد داد.

۸۲- به خاطر دشمنی ایران با امریکا موضع سیاست خارجی تهران به طور کلی مشابه مواضع اعضای تندرو جنبش عدم تعهد است. ایران در خاورمیانه به دنبال راهی برای برقراری ارتباط با کشورهای لیبی، الجزایر، سوریه، یمن جنوبی و سازمان آزادی بخش فلسطین است. گسترش روابط اقتصادی تهران با دیگر مناطق جهان سوم بر کشورهای نزدیکی از قبیل پاکستان، ترکیه و هند متمرکز شده است که همگی اساسا مسلمان هستند.

۸۳- تعدادی از عوامل به ارزیابی تأثیر گذاری ایران کمک خواهد کرد. همان طور که قبلا اشاره شد، علاقه شدیدی بین ایران و کشورهای به اصطلاح مطرود و همچنین شوروی وجود دارد که می‌تواند خطرات این محور تندرو را که کشورهای عرب محافظه‌کار از آن واهمه دارند، اصلاح کند. تلاش ایران برای صادر نمودن اصول گرایی اسلامی خود با زور می‌تواند باعث تهییج حس ملی گرایی اعراب شود. اگر چه ظهور یک رهبر با جذبه پیرو اسلام می‌تواند منجر به ایجاد یک روند فریبنده در منطقه شود. اما آیت الله خمینی به رغم جاذبه‌اش در بسیاری از کشورها به عنوان شخصی که بیش از حد شیعه، ایرانی و واپس‌گرا است محسوب می‌شود که نمی‌تواند یک انقلاب منطقه‌ای علیه دولت‌های سنی و نفوذ غرب تدارک ببیند.

۸۴- به علاوه، اگر کشورهای منطقه‌ای و غرب در اقدامات امنیتی و در واکنش خود به پیروزی‌های ایران در جنگ با عراق همچنان هماهنگ نباشند، رهبران مذهبی ایران دیگر چیزی به عنوان تهدید خارجی نخواهند داشت. در این زمان فشارهای اقتصادی و سیاسی در ایران می‌تواند مثل دوره «ترمیدور» [۱] افزایش یابد که این مسئله می‌تواند به امریکا کمک کند که گزینه‌های جذاب‌تری برای تحت تأثیر قرار دادن سیاست ایران بیابد با این حال، این یک امید در طولانی مدت است و در حال حاضر منافع ایران در خلیج فارس همچنان مورد حمله قرار خواهد گرفت.

پاورقی

[۱] به دوران ترور و سرکوب در فرانسه گفته می‌شود.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحیم
جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)
با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند
بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹
بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.
مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.
اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.
از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :
الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی
ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه
ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...
د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر
ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای
و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۶۰۹-۵۳به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می‌گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان

WWW